

LUCIAN BLAGA ȘI PRIMUL RĂZBOI MONDIAL. STUDIU DE CAZ: ANUL 1914

PETRE DIN

petre_din@yahoo.com

Liceul Teoretic "Gheorghe Lazăr" – Avrig

LUCIAN BLAGA AND WORLD WAR I. CASE STUDY: 1914

ABSTRACT

Poet, playwright, philosopher, university professor, Lucian Blaga is also the author of a memorialistic work entitled The Chronicle and the ages' song where he presents in a chronological manner the main stages of his life. The volume proposes a retrospective analysis of the moments of his existence: childhood, adolescence, maturity, at the same time with some interesting reflections on World War I and the Union of 1 December 1918. Information, confessions and memories are widely focused on the impact of the outbreak of World War I upon the collective sensibility of the Transylvanian Romanians and the emotions of living caused by Romania's war against Austria-Hungary.

Lucian Blaga notifies the significance of the historical moment of war, the chance offered to Romania to liberate Transylvania and his attitude is to deny his involvement in the conflict as a Austro-Hungarian citizen in favor of the Habsburg monarchy. Despite the German and Hungarian education approached in school, the philosopher was not influenced by the myth of the "Good emperor" and he preferred the involvement in the study of theology and in the one of philosophy later. We conclude that, regarding Blaga, the survival instinct was more important than the one of the debt to Franz Joseph Emperor.

Keywords: Lucian Blaga, World War I, Transylvanian Romanians, Habsburg monarchy, Franz Joseph Emperor.

La începutul secolului al XX-lea ideea Serbiei Mari care să cuprindă toate provinciile locuite de sârbi a exercitat un puternic impact la nivelul sensibilității colective. Acest deziderat era împărtășit în egală măsură de politicieni, intelectuali, soldați, țărani, meseriași și studenți, și reprezenta o componentă esențială a naționalismului sârbesc.

Cauzele imediate ale Primului Război Mondial sunt focalizate pe energia naționalismului sârb, pe anexarea Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria și pe dinamismul mișcării iugoslave în cadrul monarhiei¹. "Ideea austriacă" în Bosnia și Herțegovina nu a adus progrese însemnate locuitorilor acestor provincii anexate. Nu au fost construite școli noi, rețeaua de căi ferate a rămas subdimensionată, iar serviciile medicale erau aproape inexistente. Dacă din punct de vedere economic și social Bosnia și Herțegovina nu au înregistrat progrese semnificative, din punct de vedere politic anexarea acestor provincii a distrus speranțele

¹ Charles și Barbara Jelavich, *Formarea statelor naționale Balcanice. 1804-1920*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2006, p. 305.

sîrbilor de unificare cu aceste state². Așa cum preciza istoricul A.J.P. Taylor, până în 1914 misiunea constituțională a Monarhiei habsburgice se finalizase printr-un eșec în majoritatea provinciilor dominate și acest fapt a amplificat tensiunile interne și nemulțumirile popoarelor oprite.

În acest context, soluțiile de supraviețuire ale monarhiei erau asociate personalității lui Franz Ferdinand, prințul moștenitor al Austro-Ungariei. La nivelul mentalității colective a popoarelor oprite acesta simboliza schimbarea și prin inițiativele sale politice și sociale ar fi readus prosperitatea și climatul de stabilitate în interiorul monarhiei austro-ungare³. În realitate, Franz Ferdinand era ostil dualismului, nutrea o invidie dinastică față de statutul Ungariei, a încurajat aspirațiile naționale ale românilor și se pronunța pentru separarea Croației de Ungaria⁴. Pentru aceste motive de bunăvoință colportate la nivelul celor mai diverse structuri sociale, Franz Ferdinand va deveni o speranță în imaginarul național al popoarelor incluse monarhiei dualiste.

Asasinarea la Sarajevo, la 28 iunie 1914, a lui Franz Ferdinand de către Gavrilo Princip a bulversat viața politică europeană. Revoluționar de tradiție romantică, Gavrilo provenea din zonele cele mai sărace ale Balcanilor și și alimenta idealurile conspirative din lecturarea operelor lui Dostoievski, Gorki, Bakunin și Cernișevski. Obiectivul acestuia consta în eliminarea arhiducelui Franz Ferdinand, perceput ca un obstacol în direcția unirii Bosniei și Herțegovinei cu Serbia⁵.

Pentru a percepe mai corect acest studiu, se impune o prezentare sumară a biografiei lui Lucian Blaga. Poet, prozator, dramaturg, publicist și diplomat român, Lucian Blaga s-a născut în Lancrăm, județul Alba, la data de 9 mai 1895. Referindu-se la personalitatea sa, George Călinescu menționa că *"e cel dintâi care a încercat să ridice un sistem filozofic integral, cu ziduri, cu "cupolă" și să dea acestei filozofii o aplicare la realitățile naționale"*⁶. La vârsta de 7 ani a plecat la Sebeș pentru a-și extinde orizontul cunoașterii la Școala Germană, pe care a absolvit-o în anul 1906. Următorul popas al itinerarului său educațional este liceul *Andrei Șaguna* din Brașov, pe care l-a absolvit în 1914 cu mențiunea *"eminent"*. Destinul implacabil i-a îndoliat familia prin decesul tatălui său, preotul Izidor Blaga. În aceste condiții mama sa, Ana, a fost determinată să-și vândă gospodăria de la Lancrăm și să se stabilească la Sebeș, în anul 1909. Orașul devine paradisul existenței sale terestre, în care poetul se plimbă printre casele medievale, pe cărările Munților Sebeșului și prin Pădurea Râpa Roșie. Liniștea patriarhală a spațiului pastoral românesc i-a inspirat numeroase creații poetice, mitice și probabil ideea *"spațiului mioritic"*⁷.

² A.J.P. Taylor, *Monarhia habsburgică. 1809-1918. O istorie a Imperiului Austriac și a Austro-Ungariei*, București, Editura A.L.L.F.A., 2000, p. 185-187.

³ Octavian Tăslăuanu, *Trei luni pe câmpul de război. Ziarul unui român, ofițer în armata austro-ungară, care a luat parte cu glotașii români din Ardeal la luptele din Galiția*, Ediția a III-a revăzută și întregită, București, Editura Librăriei Școalelor, 1916, p. 9-11.

⁴ A.J.P. Taylor, *op. cit.*, p. 192-193.

⁵ Ch. și Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 306.

⁶ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1982, p. 95.

⁷ Radu Cărpinișanu, *Precuvântare*, în Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor. Album documentar*, Sibiu, Editura Imago, 1995, p. 6.

Dorința sa de a urma cursurile Facultății de Filosofie din Jena nu s-a putut materializa din cauza izbucnirii Primului Război Mondial. Pentru a evita încorporarea în armata austro-ungară, s-a înscris la Institutul Pedagogic Teologic din Sibiu, secția Teologie⁸, unde a studiat doi ani și apoi un an la Oradea (1914-1917). Ulterior, Lucian Blaga urmează cursurile Facultății de Filozofie ale Universității din Viena, obținând titlul de doctor în anul 1920. În perioada următoare a militat în favoarea cauzei naționale în diplomatie (1926-1938) la Varșovia, Praga, Viena, Berna și Lisabona, apoi și-a început cariera didactică la Universitatea din Cluj, stopată brutal de adversitatea proletcultiștilor epocii comuniste⁹.

Interesante reflecții privind starea de spirit a românilor transilvăneni în perioada premergătoare Primului Război Mondial, imaginea României la nivelul sensibilității transilvănenilor, aspirația acestora de a deveni cetățeni ai statului român, diferențele verbale între transilvăneni și românii din Vechiul Regat au fost elegant formulate de Lucian Blaga. *"În primăvara anului 1913, zumzetul egal al vieții noastre de liceeni cu interesele sale avea să fie copleșit de preocupările palpitate în legătură cu complicațiile politice și războaiele din Balcani. Presimțeam că și România, ai cărei cetățeni virtuali ne socoteam, ar putea să intre în foc dintr-un moment într-altul. Noi oamenii din zona danubiană, eram acum obișnuiți cu sunetul goarnelor, cu ordinele de chemare, cu exerciții de mobilizare. Mirosea tare a praf de pușcă. Politicește gândeam numai în funcție de România. La Brașov, veneau adesea români din "Țară". Se întâmpla ca vizitatorii, recunoscându-ne starea civilă după chipiu, să ne oprească pe străzile Brașovului, pe sub Tâmpa, sau printre ruinele de pe Romuri, și să ne întrebe ce simțim și cum gândim. Cuvântul lor era îngrijit, repeziciunea și voiciunea lor intelectuală ne fermecau. Turnura elegantă a frazei lor învedera prin contrast, asperitățile frazei noastre. Comparația ne-ar fi dat poate un complex de inferioritate, dacă adolescența noastră nu s-ar fi confundat până la identificare cu aspirația spre forma lor. Cuvintele noastre erau încete, rostirile grele, complicate și dezarticulate ca ființele din alte ere, cărora de milioane de ani li s-a retras dreptul la existență. Și inima noastră recunoștea acest lucru fără pizmă"*¹⁰.

Condițiile politico-militare din Balcani, generate de agonia Imperiului Otoman, amestecul marilor puteri (Austro-Ungaria și Rusia) și efortul de consolidare a statelor din zonă au oferit României ocazia de a deveni cel mai important stat din spațiul sud-est european. Extensia teritorială a Bulgariei la finalul primului război balcanic (1912-1913) a fost percepută ca o amenințare pentru securitatea frontierei dintre cele două țări în Dobrogea¹¹. La nivelul sensibilității colective românești era prezentă o idee legitimă: dacă Bulgaria se extinde teritorial, de ce să nu proce-

⁸ Mircea Cenușă, *Lucian Blaga și Universitatea din Cluj*, Cluj-Napoca, Editura "Școala Albei", 1995, p. 7

⁹ R. Cărpinișanu, *op. cit.*, p. 6-7.

¹⁰ L. Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, București, Editura Minerva, 1990, p. 108.

¹¹ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. 239-240.

dăm și noi în mod similar ?¹². Ofensiva Bulgariei împotriva foștilor aliați a determinat intervenția militară a României pentru restabilirea echilibrului politic în zona Balcanilor. Succesul armatei române a produs mutații semnificative în conștiința românilor transilvăneni. Aceștia considerau că victoria de la sud de Dunăre este preludiul pentru viitoarele acțiuni realizate de armata română la Nordul Carpaților. Lucian Blaga a sesizat aceste chestiuni de strategie politică, iar viziunea sa este focalizată în jurul ideii de emancipare națională: *”Campania din Bulgaria, pe care trupele române aveau s-o realizeze cu atâta succes, era pentru sentimentul unanim al transilvănenilor numai o deprindere în vederea altor isprăvi, un preludiu de epopee. Iar acel marș peste bătrânul Danubius l-am fi dorit îndreptat mai mult spre nord decât într-acolo”*¹³.

Personalitate proeminentă și polivalentă a culturii române, Lucian Blaga a surprins cu talentul și verva tinereții impactul asasinării lui Franz Ferdinand la nivelul sensibilității românilor transilvăneni. Absolvent al Liceului *Andrei Șaguna* din Brașov și detașat de rigoarea frecventării cursurilor, Lucian Blaga nu este dominat de sentimentul datoriei față de împărat, așa cum ar fi presupus exigențele sistemului din imperiu. Impactul colportării zvonului despre asasinat a produs românilor stupoare, insecuritate și presentimentul inevitabil al războiului: *”La Vințu de Jos urma să schimb trenul spre Sebeș-Alba. În clipa dintre două linii când ne-am mutat calabalacul dintr-un tren într-altul, se răspândi în gară vestea că Franz Ferdinand, moștenitorul tronului habsburgic, a fost asasinat. Urcai în vagon luând cu mine și această veste. Spoream cu ea zăpușeala. Se produse un moment de stupoare. M-am oprit și eu puțin, ca să cuprind cu gândul toată situația. Apoi am zis către vecinul meu de bancă: ”Asta înseamnă război !”. Și ca o gheară de pasăre o îndoială îmi cuprinsese inima: voi mai pleca în toamnă la Jena, precum îmi făcusem planul ? Cât de repede a cedat euforia nopții ! Acasă găsii pe ai mei foarte fierți. Lionel avea și el presentimentul războiului. Ieșii în oraș. Vestea asasinatului aduna pe cetățeni, în grupuri, pe la colțurile străzilor. În primele două săptămâni ale lui iulie presa, spiritele, opinia publică nu păreau atât de agitate, ca să întărească în vreun chip teama că ne-am găsi în ajunul unui cataclism. Dimpotrivă, aveam mai curând impresia că totul merge spre domolire. Și viața mergea înainte ca și cum pe pământ nimic nou n-ar mai fi fost cu putință”*¹⁴.

Textul este semnificativ sub aspectul impactului zvonului la nivelul sensibilității colective românești. Spațiul de desfășurare a acțiunii este situat între localitățile Luncrău și Sebeș-Alba, animate de vechile tradiții românești și de multiculturalitate prin prezența masivă a sașilor. În acest cadru al societății ardeleni tânărul Lucian Blaga este paradigma intelectualului în devenire, conștient de ascensiunea sa socială prin cultură și școală. Universul tradițional, atent la suferințele și bucuriile vieții cotidiene, este devastat de colportarea zvonului privind asasinarea moștenitorului tronului austro-ungar Franz-Ferdinand. Jean-Noel Kapferer susține că zvonurile apar în absența informațiilor oferite de oficialități, iar cei interesați de răspândi-

¹² George Topârceanu, *Amintiri din luptele de la Turtucaia, Pirin Planina. Memorii de război*, București, Editura Humanitas, 2014, p. 6.

¹³ L. Blaga, *op. cit.*, p. 108-109.

¹⁴ *Ibidem*, p. 113.

rea zvonului sunt persoanele vizate de impactul acestui eveniment¹⁵. În acest caz zvonul se naște pornind de la un eveniment real – asasinarea prințului moștenitor la tronul Austro-Ungariei –, și acest fapt are un puternic impact la nivelul opiniei publice locale.

În concepția lui Lucian Blaga, asasinatul nu semnifică faptul că domnia tenebrelor a fost destructurată și la orizont se profilează posibilitatea unui nou început; unica dilemă existențială este incertitudinea plecării la studii în ipoteza declanșării războiului.

Paul Lendvai, erudit istoric în promovarea culturii austriece și maghiare, subliniază cu spirit critic panorama relațiilor internaționale premergătoare războiului. Demersul său se focalizează asupra identităților naționale maghiare și austriece. Referindu-se la atentatul de la 28 iunie 1914 de la Sarajevo, istoricul maghiar susține că nu a afectat opinia ungară datorită faptului că arhiducele Franz Ferdinand era un adversar al tendințelor de dominație din interiorul Transleithaniei și un susținător fervent al cauzei slavilor. La acea dată declanșarea unui război al Ungariei drept represalii pentru asasinarea unui habsburg cu viziuni antimaghiare era impopulară. În pofida acestui fapt, declarația de război împotriva Serbiei a fost primită cu același entuziasm în Ungaria ca și în jumătatea austriacă a Imperiului¹⁶.

Așa cum precizează Charles și Barbara Jelavich, factorii politici habsburgici convinși că statul sârb era implicat în asasinat se situau în fața unei dileme: fie să distrugă Serbia, care găzduise numeroase acțiuni antihabsburgice pe teritoriul său, fie să aștepte dezmembrarea lentă a monarhiei. Ministrul afacerilor externe, contele Leopold von Berchtold, premierul maghiar Ștefan Tisza și împăratul Franz Joseph au optat pentru soluția războiului împotriva Serbiei. Se impune să subliniem că niciunul dintre acești lideri politici nu s-au așteptat ca disputa să ajungă la dimensiunile unui război european și nu au întreprins niciun demers pentru a reglementa situația cu Rusia, aliata tradițională a Serbiei¹⁷.

Enunțurile tânărului Blaga consacrate declanșării Primului Război Mondial reflectă intensitatea dramelor românilor implicați în conflict. Ceea ce devine interesant în aceste scrieri, este atitudinea sa antirăzboinică și imaginea anacronică a monarhiei habsburgice: *”În preajma ultimelor bătăi de ceasuri ale lui iulie amenințarea, ce plutea peste omul european, lua accente din cale afară grave. Într-o noapte de început de august, apărură pe străzile orașelului afixele vestind starea de asediu și mobilizarea generală. Un vânt uscat și fierbinte sfâșia afixele împrumutându-le un sunet metalic. 24 de ore, mai apoi, conduceam pe Lionel, sublocotenent în rezervă, la regimentul său din Alba-Iulia. Aici Lionel fu informat că va mai rămâne vreo câteva săptămâni pe loc, și că nu avea să îngroașe chiar rândurile celor dintâi batalioane, ce plecau spre hotare. M-am întors la Sebeș, cu atâta consolare, singura ce puteam s-o aduc mamei. Ieșind în curte, dau cu ochii de fratele Longin. Sosea tocmai în momentul acela de peste Carpați. Funcționar de vreo doi-trei ani la o fabrică din București, el venea să-și facă datoria de ostaș al*

¹⁵ Jean Noel Kapferer, *Zvonurile*, București, Editura Humanitas, 1993, p. 106-107.

¹⁶ Paul Lendvai, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrângeri*, București, Editura Humanitas, 2001, p. 367-368.

¹⁷ Ch. și Barbara Jelavich, *op. cit.*, p. 308-309.

împăratului. Pâlpâia în mine nu știu ce poftă să-l iau la bătaie că a fost atât de imprudent să dea urmare ordinului de chemare. Să fi rămas mai bine dincolo ! Să te fi înrolat în armata română ! Dacă ți-e scris, am ști cel puțin pentru ce ! Îl muștruluiam că nu știa bietul de unde să se adune. Ne cădea în curte ca un neghiob, încredințat că e vorba de simple demonstrații și că nu se va ajunge la război. Ei, ai să vezi demonstrații, că ți-i mușca unghiile ! îi zic eu, și mă reped fără întârziere la poștă ca să dau o telegramă celui alt frate, lui Liciniu, care se găsea la Constanța, să nu alunece și el pe calea ordinelor chesaro-crăiești. Telegrama am conceput-o în termeni camuflați. Îi comunicam că nu ne pârjolește dorul, să ne calce și el. Nu, Liciniu nu avea să vină”¹⁸.

Dumitru Drăghicescu este savantul care și-a propus să identifice componentele sufletului românesc. Unul dintre acestea este psihologia românului și în acest sens a întreprins analize pertinente pentru a-și argumenta opiniile. Sociologul român sesiza faptul că itinerariul existenței unui popor trebuie să fie expresia unei determinări naționale și să exprime un deziderat de factură proprie. Influențați de atmosfera morală copleșitoare a Orientului, românii și-au estompat virtuțile ancestrale daco-romane: vigoarea și tenacitatea. Destinul românilor transilvăneni a fost influențat de calitățile de gospodari ale sașilor și ungurilor, și în acest context s-au bucurat de un climat de pace și liniște pe care românii regăteni l-au pierdut încă din momentul întemeierii acestora¹⁹.

În această perspectivă teoretică se încadrează și reacția psihologică a lui Lucian Blaga la declanșarea Primului Război Mondial. Resorturile sale interioare, instinctul de conservare îi legitimează opinia sentimentului vital al supraviețuirii. Fidelitatea față de monarhia austro-ungară și datoria față de împărat are la Blaga semnificații secundare, prioritară fiind supraviețuirea. Acest imperativ este alimentat și de faptul că identificarea de subterfugii pentru a evita înrolarea în armata împăratului ar amplifica și mai mult dezorientarea factorilor politici austro-ungari: *”Izbucnirea războiului trezi în mine, cu putere, instinctul de conservare, care până atunci nu-și ridicase niciodată capul din zona sa vegetativă. Se ridica nu atât voința existenței ca atare, cât existența pentru ceva. Hrăneam încă de mai mult, aproape de totdeauna, convingerea că aş putea să înfloresc cu folos mai înalt în viață, încât dăruirea mea, oricât de egocentrică ar fi părut, să dobândească o legitimitate depășind sfera individuală. În fața primejdiei de proporțiile unor continente încăierate, convingerea mea se întetea de la o zi la alta, luând uneori forma primară a unui tipăt vital: trebuie să ies teafăr din acest război ! Cu orice preț ! Față de împărăția, al cărei cetățean tolerat mă știam, nu aveam conștiința vreunei datorii. Mai precis față de împărăție aveam conștiința că trebuie repudiat orice gest ce ar fi putut contribui, într-un chip sau altul, la supraviețuirea ei. Mă miram uneori că imperativul acesta nu alinia pe toți românii ardeleni în front compact. Dezorientarea era, însă, sporadică”²⁰.*

¹⁸ L. Blaga, *op. cit.*, p. 115.

¹⁹ D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român*, București, Editura Historia, 2006, p. 352.

²⁰ L. Blaga, *op. cit.*, p. 116.

Acest fragment este important pentru definirea configurației interioare a tânărului Blaga, confruntat cu frustrările generate de izbucnirea conflictului. Raporturile dintre imperiu și românii transilvăneni jalonează principalele repere ale loialității proiectate în cadrul războaielor dintre Austria și Franța napoleoniană și în evenimentele revoluționare de la 1848-1849. În concepția românilor transilvăneni suveranul habsburgic personifica simbolul stabilității, justiției și al integrării acestora în imperiu. Sentimentul de loialitate față de persoana împăratului Franz Joseph a fost dominant în mentalitatea românilor transilvăneni, fapt care i-a determinat să accepte înrolarea sub drapelul imperial. Un alt motiv al acceptării plecării pe front a fost ideea că românii nu și-au imaginat că Imperiul Austro-Ungar se poate dezmembra într-un interval de timp atât de scurt, fapt pentru care manifestau un profund respect față de persoana împăratului. Prin circulare Imperiul invoca încrederea seculară în popoarele credincioase în jurul tronului; încerca consolidarea loialității și făcea aluzii discrete la schimbările de după conflict. Pe acest fundal românii nu au abandonat cauza împăratului și au răspuns pozitiv la ordinul de mobilizare pe front. Acest clișeu l-a determinat pe Lionel, fratele lui Lucian Blaga, să răspundă chemării împăratului și să accepte trimiterea sa pe frontul din Galiția, însoțit de regretele familiei: *”Către sfârșitul verii, într-o dimineață, încă înainte de a mă fi trezit, eram chemat de urgență la Alba-Iulia. Am priceput: Lionel urma să plece la front cu batalionul, la care fusese repartizat. Plecarea, de atâtea ori contramandată, era de astă dată irevocabilă. Trupele rusești înaintau vertiginos în Galiția. Comandamentul austro-ungar, cam derutat, trimitea noi întăriri, s-astupe golurile și să mai închege rândurile în debandadă. Improvizațiile comandamentului măcinau pe acest front îndeosebi trupe românești din Transilvania. Am sosit cu mama la Alba-Iulia. Am însoțit pe Lionel la gară. Batalionul, alcătuit numai din ostași români, cu flori de circumstanță la șapcă, umplea până la refuz vagoanele trenului militar. În gară se lăsase jalea. Jalea surdă a tuturor mamelor, ce se sfârâmau în plângeri după feciorii lor, destinați zărilor. Lionel se stăpânea, și eu însumi, deși copleșit de sentimentul amenințării ce ne pândea, mă stăpâneau, pentru ca să izbucnim cu Mama alături, în sughițuri înfocate, când trenul se puse în mișcare. Se urnea trenul anevoie, cu opintiri repetate. Căci pleca în Necunoscut, în Necunoscutul fără de Nord și sud, fără de răsărit și apus, de a cărui neagră teamă se tânguiau mumele pe drumurile țării”*²¹.

Anne-Marie Thierse este autoarea unui volum prin care își propune să prezinte mecanismul configurării identității naționale. În acest demers școala reprezintă instrumentul fundamental; datorită școlii se studiază limba, istoria, geografia națiunii și modalitatea în care se trăiește în spirit național. Școala reprezintă cadrul unde copilul învață să cânte imnuri închinat patriei, prin care își exprimă afecțiunea și admirația față de aceasta. Manualele școlare constituie un factor special de integrare comunitară, ele fiind colportate în milioane de exemplare, iar textele și ilustrațiile delimitează caracterul sacru al națiunii. Toate acestea exprimă ideea că la

²¹ *Ibidem*, p. 116-117.

începutul secolului al XX-lea națiunea devine cadrul natural al desfășurării existenței unui popor și al adeziunii populației la viața identitară²².

Izbucnirea Primului Război Mondial a surprins România aliată cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, dar cu opinia publică ostilă Austro-Ungariei și dominată de ideea eliberării Transilvaniei²³. Din această perspectivă dilema românilor transilvăneni consta în alăturarea României alianței sale cu Puterile Centrale sau conturarea unei politici conforme cu interesul național. Consiliul de Coroană din 3 august 1914 a decis neutralitatea României, poziție reliefată și de Lucian Blaga cu talentul său de prozator: *”După declarațiile de război schimbate ca niște sinistre saluturi între popoare, după dezlănțuirea ostilităților, o singură întrebare ardea în cămașa cea mai lăuntrică a inimilor noastre: ce va face România ? Un început de răspuns veni când factorii, în cari s-a întruchipat pentru o clipă însuși destinul, au hotărât ca românii să nu intre în război alături de Austro-Ungaria. Era această hotărâre pentru noi ardelenii, cari o așteptam cu aprigă încordare, un indiciu precis că România își caută mai presus de orice contigente drumul intereselor sale, care, în același timp erau și ale tuturor românilor de pretutindeni. Decepția Puterilor Centrale, care invocau un anume tratat de alianță, era vădită”*²⁴.

Starea de spirit a românilor transilvăneni din spatele frontului era dominată de acceptarea destinului implacabil al consecințelor de supuși ai Austro-Ungariei și implicarea fatalistă în conflict. Speranțele acestora constau în faptul că jertfele și sacrificiile conaționalilor aflați pe front vor determina îmbunătățirea condiției naționale și materiale a românilor transilvăneni: *”Menite somnului nu mai prea erau nopțile celor ce au rămas acasă. Dar auzeam cocorii în beznă, sau lătratul vreunui câine sfâșiind mijirea zorilor, era numai ca să mă întreb unde-o fi ajuns în ceasul de față Lionel. În camera de alături Mama închidea și mai puțin ochii. Uneori o auzeam. Se ridica și umbla fără rost prin încăpere. Ciudat, de soarta lui Longin eram, fără de vreun motiv precis, mai puțin îngrijorați. Îl știam, probabil, mai deprins cu ale ostășiei, fusese în 1912-1913 concentrat timp de aproape un an în Bosnia. Acum lupta prin aceleași ținuturi”*²⁵.

Odată cu instaurarea dominației Imperiului Habsburgic în Transilvania, pe fundalul politicilor reformiste promovate de Viena se formează o atitudine favorabilă dinastiei de Habsburg la nivelul sensibilității colective românești. Împărăteasa Maria Tereza și Iosif al II-lea au promovat de-a lungul secolului al XVIII-lea inițiative politice, sociale, culturale și confesionale care au instaurat treptat modernitatea și în această provincie imperială. Osmoza dintre strategiile reformiste inițiate de Curtea de la Viena și așteptările mesianice, milenariste de emancipare politico-națională românească au conturat o imagine pozitivă Imperiului Habsburgic²⁶.

²² Anne-Marie Thierse, *Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII-XX*, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 171-174.

²³ Fl. Constantiniu, *op. cit.*, p. 253.

²⁴ L. Blaga, *op. cit.*, p. 115-116.

²⁵ *Ibidem*, p. 117.

²⁶ Cârja Ioan, *Les roumains de Transylvanie et l' Empire des Habsburgs dans la periode 1848-1851. Entre realite et imaginaire*, în *”Studii de Istorie a Transilvaniei”*, coord. Ionuț Costea, Valentin Orga, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2000, p. 231-244; Mirela Andrei,

Credința că împăratul dorește binele supușilor români, dar că intențiile sale sunt obstructionate de nobilimea maghiară și patriciatul săsesc va alimenta orizontul de acțiune al românilor în cele două secole de guvernare a Transilvaniei de către Curtea Veneză. Revoluția de la 1848-1849 va contura la nivelul imaginarului românesc aceeași credință în "bunul împărat"²⁷, fapt care se va reflecta prin poziționarea politică și militară a românilor de partea Austriei împotriva adversarilor maghiari. Confruntările politico-militare din perioada revoluției simbolizează imaginea împăratului de la Viena care este garantul integrității provinciei, prin contrast cu adversarul maghiar care a anexat Transilvania la Ungaria.

În acest context, perioada de prosperitate, dar și de securitate din preajma declanșării Primului Război Mondial, imaginea împăratului Franz Joseph la nivelul sensibilității colective, au fost admirabil prezentate de Erich Zöllner: *"Imaginea bătrânului suveran a devenit astăzi simbolul unei epoci, ai cărei ani îndelungați de pace premergători lui 1914 sunt considerați de-a dreptul ca fiind 'vremea bună apusă', 'gute alte zeit'. Puterea și tenacitatea unor astfel de opinii își află expresia în marea de publicații care tocmai și după cel de-al doilea război mondial se ocupă de persoana, familia și anturajul împăratului. Conștiința datoriei, atitudinea soldățească a monarhului, tragismul vieții sale de familie par să justifice numeroasele simpatii, pe de altă parte multor contemporani li s-a părut că sfîrșitul pesimist înaintea acțiunilor și faptelor energice a îmbătrânitului a fost una din cauzele apunerii imperiului său. Și în momentul izbucnirii războiului mondial suveranul nu-și făcuse niciun fel de iluzii, dar nu mai avea tăria să reziste insistențelor venite din anturajul său"*²⁸.

Referindu-se la figura împăratului de la Viena și impactul său la nivelul imaginarului românesc, Lucian Blaga ne oferă interesante reflecții privind originea acestui mit, ipostazele sale de manifestare și valorizarea acestuia în Transilvania: *"Dacă un Avram Iancu și alți români ardeleni își legau nădejdea, ca și țărani noștri, de altfel, de împărat, o figură pentru ei mai mult de basm decât pămînteană, acest val de nădejde era tot ce le rămăsese din strămoși; ei trăiau în atmosfera unui mit care reprezintă o supremă compensație pentru mizeria și nedreptățile în care se zbatea poporul românesc din Transilvania. Împăratul era pentru ei ca o mîna ce li s-ar fi întins din altă lume, din poveste. Apariția unui împărat ca Iosif al II-lea putea să alimenteze ca un zvon neșters capacitatea de speranță a bieților români. Împăratul juca în sufletele de pădure ale românilor rolul unui factor inaccesibil, de la care grația putea să vină cum vine de la Dumnezeu"*²⁹.

Românii ardeleni și împăratul austriac. Avatarurile mitului "bunului împărat" de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în perioada pașoptistă, în "Revista Bistriței", XV, Cluj-Napoca, 2001, p. 215-223.

²⁷ Pentru sintagma mitul "bunului împărat" vezi Toader Nicoară, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997, p. 209-221; Simona Nicoară, *Mitologiile Revoluției pașoptiste*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 206-211; Petre Din, *Mitul bunului împărat în sensibilitatea colectivă a românilor transilvăneni în secolul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2003.

²⁸ Erich Zöllner, *Istoria Austriei*, vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 599-600.

²⁹ L. Blaga, *Izvoade*, București, Editura Humanitas, 2002, p. 176.

O analiză erudită asupra procesului de destructurare a mitului "bunului împărat" la nivelul sensibilității feminine este realizată de Sorin Mitu. Primul Război Mondial a marcat mentalitatea feminină prin suferințele și moartea soților, iubiților și fiilor, iar imaginea împăratului austriac va acumula tot mai multe semnificații negative. În concepția feminină românească împăratul ilustrează simbolul unei instituții militare care generează pierderi de vieți omenești și diminuarea treptată a vechii fascinații iosefine. Privind realitățile în această manieră, ideea apărării monarhiei austro-ungare induce multiple stări de insecuritate, confuzie, fapt care va crea la sfârșitul conflictului noi sentimente și credințe la nivelul sensibilității feminine românești transilvănene³⁰.

Lucian Blaga este personalitatea necoruptă de imaginea mitică a împăratului perceput în ipostaza spiritului justițiar și protector al românilor transilvăneni. În acțiunile sale este marcat de sentimentul propriei identități naționale și ca urmare, pentru a evita încorporarea în armata imperială, se înscrie la Seminarul Teologic de la Sibiu. Se poate observa că în pofida educației pro-dinastice, de atașament față de coroana Sfântului Ștefan, Lucian Blaga a nutrit sentimente identitare românești, nealterate de vicisitudinile istoriei.

Înmatriculat în această instituție, Lucian Blaga resimte dureros dezinteresul față de studiile teologice și-și exprimă vizibil apetența sa pentru disputele filosofice. În speranța terminării războiului face uz de numeroase tertipuri, solicitând concedii medicale pentru probleme de familie, care i se acordau fără dificultăți: "*Nădăjduiam să se termine războiul până în primăvară, ca să pot pleca în străinătate. Planeta Marte nu era însă favorabilă zilelor mele, iar speranța că măcelul universal se va curma, se dovedea de la un anotimp la altul, tot mai iluzorie*"³¹.

Ajuns la finalul studiului, considerăm că se impune formularea următoarelor concluzii:

Poet, dramaturg, filosof, profesor universitar, Lucian Blaga este și autorul unei lucrări memorialistice, *Hronicul și cântecul vârstelor*, în care acesta își prezintă în manieră cronologică principalele etape ale vieții sale. Volumul propune o analiză retrospectivă asupra momentelor trăite – copilărie, adolescență, maturitate –, în paralel cu interesante reflecții privind Primul Război Mondial și realizarea Unirii de la 1 decembrie 1918. Informații, mărturisiri și amintiri sunt focalizate în mare măsură pe impactul declanșării Primului Război Mondial la nivelul sensibilității colective a românilor transilvăneni și emoțiile trăirii provocate de intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei.

Lucian Blaga sesizează semnificația momentului istoric al războiului, șansa oferită României de a elibera Transilvania și atitudinea sa este aceea a refuzului implicării în conflict ca cetățean austro-ungar în favoarea monarhiei habsburgice. În pofida educației germane și maghiare primită la școală, filosoful nu a fost contaminat de mitul "bunului împărat" și a preferat implicarea sa în studiul teologiei și ulterior cel al filosofiei. Putem conchide că, în cazul lui Blaga, mai important a fost instinctul de conservare decât cel al datoriei față de împăratul Franz Joseph.

³⁰ Sorin Mitu, *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități*, Iași, Editura Polirom, 2013, p. 304-305.

³¹ L. Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, p. 121.

Bibliografie:

ANDREI, Mirela, *Românii ardeleni și împăratul austriac. Avatarurile mitului "bunului împărat" de la sfârșitul secolului al XVIII-lea în perioada pașoptistă*, în "Revista Bistriței", XV, Cluj-Napoca, 2001, p. 215-223.

BLAGA, Lucian, *Hronicul și cântecul vârstelor*, București, Editura Minerva, 1990.

IDEM, *Izvoade*, București, Editura Humanitas, 2002.

CĂLINESCU, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1982.

CĂRPINIȘANU, Radu, *Precuvântare*, în Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor. Album documentar*, Sibiu, Editura Imago, 1995.

CĂRJA, Ioan, *Les roumains de Transylvanie et l' Empire des Habsburgs dans la periode 1848-1851. Entre realite et imaginaire*, în "Studii de Istorie a Transilvaniei", coord.: Ionuț Costea, Valentin Orga, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2000, p. 231-244.

CENUȘĂ, Mircea, *Lucian Blaga și Universitatea din Cluj*, Cluj-Napoca, Editura "Școala Albei", 1995.

CONSTANTINIU, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.

DIN, Petre, *Mitul bunului împărat în sensibilitatea colectivă a românilor transilvăneni în secolul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2003.

DRĂGHICESCU, Dumitru, *Din psihologia poporului român*, București, Editura Historia, 2006.

JELAVICH, Charles și Barbara, *Formarea statelor naționale Balcanice 1804-1920*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2006.

KAPFERER, Jean Noel, *Zvonurile*, București, Editura Humanitas, 1993.

LENDVAI, Paul, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrângeri*, București, Editura Humanitas, 2001.

MITU, Sorin, *Transilvania mea. Istorii, mentalități, identități*, Iași, Editura Polirom, 2013.

NICOARĂ, Simona, *Mitologiile Revoluției pașoptiste*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1999.

NICOARĂ, Toader, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800). Societate rurală și mentalități colective*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997.

TAYLOR, A.J.P., *Monarhia habsburgică 1809-1918. O istorie a Imperiului Austriac și a Austro-Ungariei*, București, Editura A.L.L.F.A., 2000.

TĂSLĂUANU, Octavian, *Trei luni pe câmpul de război. Ziarul unui român, ofițer în armata austro-ungară, care a luat parte cu glotașii români din Ardeal la luptele din Galiția*, București, Editura Librăriei Școalelor, 1916.

THIERSE, Anne-Marie, *Crearea identităților naționale în Europa. Secolele XVIII-XX*, Iași, Editura Polirom, 2000.

TOPĂRCEANU, George, *Amintiri din luptele de la Turtucaia, Pirin Planina. Memorii de război*, București, Editura Humanitas, 2014.

ZÖLLNER, Erich, *Istoria Austriei*, vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1997.